

Lausunto

15.08.2022

Asia: VN/1364/2022

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024-2030

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Asia: Lausunto hallituksen esitykseksi laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030

Viite: VN/1364/2022

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta. Unifi pitää lakia valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta hyvänä edistysaskelena, joka antaa TKI-panostuksille jatkuvuutta ja uskottavuutta. Pidämme myös esitystä aikataulusta järkevänä.

Pääviestimme:

1. Lain toimeenpanoa tukeva rahoitussuunnitelma on tärkeä ja sen tulee ohjata toimintaa yli vaalikausien. Suunnitelman tulee seurata parlamentaarisen TKI-ryhmän linjauksia.
2. TKI-toiminnassa tulee panostaa korkeaan tieteelliseen laatuun ja vaikuttavuuteen. Kansainvälisesti korkeatasoiset tutkimusryhmät, tutkimusinfrastruktuurit sekä huomionarvoiset ekosysteemit houkuttelevat osaajia ja merkittäviä investointeja.
3. Julkisen rahoituksen ja yksityisen rahoituksen kerryttäminen tulee tehdä kestävästi. Lakiesityksessä esitetään vaihtoehtoisia malleja, mikäli yksityistä sektoria ei saada toivotusti mukaan. Tällöin resurssien uudelleen kohdistaminen olisi leikkaamista parempi keino. Mahdollinen uudelleensuuntaaminen tulee tapahtua sekä yksityisen että julkisen sektorin toimintaa edistävällä tavalla.

Unifi esittää alla olevat huomiot, joita pidämme tärkeinä, jotta valmisteltavan lain henki ja tavoitteet toteutuvat.

Parlamentaarisen TKI-työryhmän perusteellisesti valmistelluista linjauksista pidetään kiinni ja ne konkretisoidaan.

Tutkimus-, kehitys- ja innovaatio (TKI) -järjestelmän pitää kokonaisuudessaan olla tasapainoinen, jotta se toimii halutulla tavalla. Ykkösperiaatteina tulee kaikessa työssä pitää pitkäjänteisyyttä ja ennakoitavuutta.

Kansainvälisesti korkeatasoinen laatu ja vaikuttavuus tulee olla kaikessa toiminnassa tavoitteena.

On tärkeää huolehtia tulevaisuuden osaajista. Vain riittävät panostukset korkeatasoisimpiin tutkimusryhmiin ja vaikuttaviin ekosysteemeihin auttavat houkuttelemaan merkittäviä yksityisiä investointeja. Julkisen yritysrahoituksen tulee kohdentua tukemaan potentiaalisimpien yritysten sekä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyöhön, jotta saavutetaan aidosti uusia innovaatioita pelkän inkrementaalisen kehittämistyön sijaan. Panostukset Suomen tieteen tason nostamiseen edistävät myös kilpaillun eurooppalaisen TKI-rahoituksen kotiuttamista ja koko TKI-toiminnan vaikuttavuutta.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen käyttöä koskeva monivuotinen suunnitelma on tarpeellinen.

Osana rahoituslakia säädetään tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen käyttöä koskevasta monivuotisesta (8-vuotisesta) suunnitelmasta. Kukin valtioneuvosto hyväksyy suunnitelman kerran vaalikaudessa. Suunnitelma tuo TKI-rahoitukseen ennakoitavuutta ja vakautta. Vaikka kukin hallitus haluaa toteuttaa omien tavoitteidensa mukaisia tarkennuksia rahoituksen allokointiin, on tärkeää, että rahoituksen isoista linjoista pidetään kiinni myös yli hallituskausien.

Rahoitussuunnitelman instrumenttien valmistelun tulee tapahtua laatu ja vaikuttavuus edellä.

Hallinnonalojen välinen yhteistyö on tärkeää. Esityksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriä ja työ- ja elinkeinoministeriö valmistelevat yhdessä suunnitelman osallistaen sidosryhmiä valmisteluun. Unifi näkee, että yhteistyön syventäminen ministeriöiden välillä on hyödyllistä, jotta TKI-rahoitusinstrumentit täydentävät toisiaan ja tarkoituksenmukainen työnjako säilyy.

Julkista, avustusmuotoista TKI-rahoitusta tulee kohdentaa sinne, missä on potentiaali suurimpiin kerrannaisvaikutuksiin eli uutta luovaan tutkimukseen. Suomen Akatemian rooli ja rahoituksen taso uutta luovan, korkeatasoisen tieteellisen tutkimuksen rahoittajana tulee pitää vahvana. On tärkeää huolehtia Suomen tieteen kansainvälisestä korkeasta tasosta ja laadukkaista tutkimusinfrastruktuureista. Nämä ovat edellytyksiä lahjakkaiden tutkijoiden saamiseksi Suomeen. Rahoitusta tulisi kohdentaa myös kansallisten tärkeiden tutkimustuloksia hyödyntävien osaamiskeskeisten rahoittamiseen. Näitä ovat eri yliopistojen ympärille muodostuneet ekosysteemit, yhtenä esimerkkinä lääkekehityskeskus.

Hallituksen esityksessä mainitaan yritysten ja tutkimuksen rajapintaan jäänyt rahoitusvaje. Business Finlandin rahoitusinstrumenttien kohdentuminen yritysten ja korkeakoulujen / tutkimuslaitosten yhteistyöhön on nykyisellään liian vähäistä. Samalla Suomen Akatemian rahoitusmahdollisuudet yritys – tutkimus -yhteistyöhön ovat rajalliset. Sekä OECD-arvioinnit että Business Finlandin arviointi on tehnyt saman huomion. Business Finlandin fokuksena tulisi palauttaa korkeatasoiseen yhteistutkimukseen. Lakiehdotuksen perusteluteksti toteaa: ”Merkittävimmät tuottavuusvaikutukset ovat sellaisilla valtion T&K-rahoituspäätöksillä, jotka kohdistuvat hankkeisiin, joiden tuotto-odotusten riskit ovat yrityksille liian suuria tai joista syntyvien innovaatioiden ulkoisvaikutukset ovat merkittäviä. T&K-rahoituksen vaikuttavuuden kannalta on myös tärkeää, että rahoitus kohdistuu sellaisille toimijoille, joilla on parhaat edellytykset uusien innovaatioiden kehittämiseen.” Tällaisia ovat yliopistojen ja yritysten yhteishankkeet. Rahoitukseen on mahdollista rakentaa myös elementtejä, jotka tukevat esimerkiksi tohtoreiden liikkuvuutta yrityksiin. Täysin uusia rahoitusinstrumentteja emme toivo, vaan sirpaloitumista on jatkossa vältettävä.

Kansainvälinen korkea taso ja kansainvälinen TKI-rahoitus.

Kaikki TKI-poliittiset ratkaisut vaikuttavat suomalaisten TKI-toimijoiden kilpailumahdollisuuksiin globaalissa kilpailussa. Hallituksen esityksessä todetaan, että ”rahoituksen ennakoitavuus lisäisi myös julkisten tutkimusorganisaatioiden mahdollisuuksia hakea ja saada rahoitusta kansainvälisistä lähteistä, mukaan lukien Euroopan Union tutkimus- ja kehittämisrahoitus.” Myös Suomen Akatemian arviointi osoittaa, että kansallinen kilpailtu tutkimusrahoitus toimii vipuvartena. Erityisesti Suomen Akatemian rahoituksen lisääminen tukee myös kilpailun EU-rahoituksen kotiuttamiseen (erit. ERC-rahoitus). Unifi muistuttaa myös, että kansallinen rahoitus lisää yhtä lailla yritysten mahdollisuuksia saada rahoitusta EU:n rahoitusohjelmista.

TKI-menojen vaikutukset.

Esityksessä puhutaan TKI-menojen vaikutuksesta tuottavuuteen ja innovaatioiden/teknologioiden käyttöönottoon. On tärkeää muistaa kuitenkin myös sosiaaliset ja aineettomat vaikutukset. Näitä ovat esim. tiedon lisääminen, eriarvoistumisen väheneminen, terveysvaikutukset, tasa-arvon lisääminen, demokratian lisääntyminen, ympäristövaikutukset. Näillä on sekä suuria vaikutuksia hyvinvointiin että epäsuoria positiivisia vaikutuksia talouteen ja tuottavuuteen.

..

Mahdollinen julkisen rahoituksen uudelleen kohdentaminen tulee tehdä kestävästi, sekä julkisen että yksityisen sektorin toimintaa edistävällä tavalla.

Esitetyn lain lähtökohtana on, että yksityissektorilta tulisi 2/3 TKI-rahoituksesta. Samalla esityksessä mainitaan epävarmuustekijänä yksityissektorin investoinnit TKI-toimintaan. Lakiesityksessä esitetään vaihtoehtoisia malleja, mikäli yksityistä sektoria ei saada toivotusti mukaan.

Yksityisen rahoituksen kertyminen ennakoitua hitaammalla aikataululla ei saa pysäyttää julkisen rahoituksen positiivista kehitystä. Unifi katsoo, että tällaisessa tapauksessa julkisten panosten leikkaaminen olisi tuhoisaa, ja voisi johtaa osaajien ja investointien vuotamiseen Suomesta pois. Tällaisessa tapauksessa resurssien uudelleen kohdistaminen olisi leikkaamista parempi keino, vaikkakin myös mahdollinen uudelleensuuntaaminen on ristiriidassa pitkäjänteisyyden tavoitteen suhteen. Mikäli uudelleensuuntaamista tehtäisiin, sen tulisi tapahtua sekä yksityisen että julkisen sektorin toimintaa edistävällä tavalla. Uudelleensuuntaamista arvioitaessa on myös tärkeää, että huomioidaan tutkimustulosten kaupallistamisessa oleva, usein pitkäkin viive.

Pelkästään kotimaisten yritysten voimin on hyvin vaikea saavuttaa 4 %:n tavoitetta. Kansainväliset suuryritykset on saatava sijoittamaan TKI-toimiaan Suomeen. Julkisten TKI-investointien tehtävä onkin siksi luoda Suomeen TKI-ympäristöjä, jotka houkuttelevat merkittäviä yrityksiä valitsemaan Suomen TKI-investointiensa kohteeksi. Siksi erityisen tärkeää olisikin kohdentaa TKI-lain mukaan kasvavat julkiset panostukset korkeatasoisimpaan tutkimukseen, vaikuttavimpiin ekosysteemeihin ja potentiaalisimpiin yrityksiin, ja tällä tavoin vivuttaa mahdollisimman paljon yksityisiä investointeja.

Tutkimuksen ja koulutuksen sirpaloitumista on vältettävä.

Unifi huomauttaa myös, että yliopistojen ja koko koulutusjärjestelmän laadusta tulee huolehtia. Panostukset TKI-toimintaan eivät saa olla pois koulutuksen resurssoinnista. Opiskelijamäärien

nostaminen ilman pysyvää rahoitusta vaarantaa koulutuksen laadun ja opiskelijoiden hyvinvoinnin. Se merkitsisi samalla myös yliopistojen tutkimustoiminnan kuristumista.

Kansainvälisissä selvityksissä 2000-luvulla on korostettu myös sitä, että Suomen pienten resurssien hajoaminen suureen määrään pieniä yksiköitä, yksittäisiä hankkeita ja määräaikaista ohjelmia laskee suomalaisten TKI-ympäristöjen kansainvälistä kilpailukykyä. Unifi korostaa, että TKI-rahoituksen viisas kohdentaminen tulee aina perustua toiminnan korkeaan laatuun ja vaikuttavuuteen.

Ajalin Elina
Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry